

FÖRORD

Denna bok har tillkommit på grund av mitt särskilda intresse för två förhållanden inom den skönlitterära världen. Det ena av dessa är förekomsten av det slags poeter som brukar kallas ”mindre”, dvs sådana ofta betydande och mycket skickliga poeter som vanligen inte betraktas som riktigt ”stora”. Ett antal sådana poeter har – vågar jag säga inlevelsefullt? – porträtterats i denna essäsamling.

Det andra förhållandet är den relativa godtycklighet som inte sällan framträder i litteraturhistorikernas, de litterära kritikernas och den läsande publikens värdering av olika poeters format eller kvalitet som poeter. Påverkad av olust inför detta har jag i denna bok experimentellt definierat och använt fyra kriterier på vad som kan sägas konstituera ”stor” lyrik. Låt mig säga att jag givetvis är väl medveten om att detta experiment behöver och bör diskuteras med kritik, dock förhoppningsvis med sådan kritik som vill förbättra hellre än rasera.

Under arbetet med denna bok har jag fått anledning att känna stor tacksamhet mot några personer. Ronny Ambjörnsson och Karl Molin har läst hela manuskriptet under dess framväxt och glatt mig med värdefulla synpunkter och ovärderlig uppmuntran. Värdefulla för mig har också varit mina samtal med Peter Luthersson om vissa frågor rörande den svenska lyriken; när vi har haft olika uppfattning i någon fråga, har det föranlett mig att tänka ytterligare en gång. Min

son Carl Mauritz har renskrivit manuskriptet med skicklighet och perfektionsvilja. Min hustru Margaretha är som läsare representativ för det slags läsare som boken är skriven för, och detta har varit värdefullt för mig. Och personalen vid Kungliga biblioteket, min arbetsplats, har som alltid varit hjälpsam och mycket vänlig.

Gunnar Artéus

VAD MENAS MED ”MINDRE” POETER?

Denna bok är först och främst skriven för lyrikälskare. Och den är skriven av en annan lyrikälskare, som själv är poet (publicerad och recenserad) och som hela livet har läst poesi och reflekterat över poesin som konstform. Låt mig tillägga att det skulle glädja mig mycket – det är något av ett syfte med boken – om den kunde sammanföra några andra lyrikälskare till samtal om den svenska lyriken och särskilt då till diskussion om detta kapitel.

Vad menas nu i detta sammanhang med mindre i begreppet ”mindre poeter” (minor poets)? Jag vill bestämt deklarera att för mig har begreppet ingen nedsättande innebörd. De poeter som litteraturhistoriskt brukar karaktäriseras som mindre poeter kallas här ”mindre” inte därför att de skulle vara ”dåliga” poeter utan därför att de inte betraktas som lika stora som de omisskännligt stora poeterna. Så förhåller det sig i den engelskspråkiga världen, där begreppet minor poets har myntats, och så förhåller det sig alltså i denna bok. Citationstecknen här kring ordet ”mindre” avses uttrycka djupt känd respekt för de poeter som porträtteras i denna essäsamling.

Vad är det då som de ”mindre” poeterna saknar? Den frågan väcker ofrånkomligt frågan om vad det är som utmärker ”stora” poeters lyrik. Det är en fråga som sannolikt inte är möjlig att fullt tillfredsställande besvara och där försöken till svar alltid blir delvis subjektiva och personliga.

Men något kan och bör här sägas i frågan, och det vill jag försöka mig på – utan anspråk på några särskilda insikter eller kunskaper. Det vill synas som att det är möjligt att urskilja, beskriva och använda ett antal kännetecken eller kriterier på den poesi vi vill betrakta som stor, den som ”stora” poeter vanligen karaktäristiskt skriver. Vilka är dessa kännetecken eller kriterier? De redovisas här utan någon hierarkisk ordning.

- 1) De ”stora” poeterna skriver med oantastlig språklig säkerhet, eller mer precist: med absolut språkligt gehör i valet av karaktäriserande ord. Det jag vill beskriva kan även kallas för oantastligt stilistiskt mästerskap eller fulländat tekniskt konstnärskap eller något jämförligt. Detta är det idealtypiska; kriteriet uppfylls inte alltid ens i de ”stora” poeternas dikter.
- 2) Vad som kan kallas tematisk bredd är kännetecknande för de ”stora” poeterna. Deras lyrik rör sig över nästan hela omfånget av mänsklig erfarenhet. Det är svårt att tänka sig en ”stor” poet som inte uppfyller detta kriterium.
- 3) De ”stora” poeterna skriver om klassiska existentiella teman på ett fräscht och särpräglat sätt. Detta ser jag som inte minst utmärkande för deras poesi.
- 4) De kan skriva dikter som hos läsaren framkallar en nästan mystisk upplevelse av poetisk ”storhet”, av poesi som har s a s lyft över annan poesi, även sådan av hög kvalitet. Här talar jag med andra ord om upplevelsen av något som enklast, men kanske också bäst, karaktäriseras med

begreppet sublimt. Detta är naturligtvis ett kriterium som endast kan användas subjektivt, men det är samtidigt ett som är av den allra största vikt i sammanhanget.

De ”mindre” poeterna kan till viss eller stor del uppfylla dessa kriterier, men uppfyller dem aldrig fullständigt eller fullkomligt. Men de är själva poeter av renaste vatten, och de kan te sig mycket intressanta på flera sätt. Några sådana poeter skall alltså porträtteras i denna bok, nämligen Erik Gustaf Geijer, Carl Snoilsky, Edvard Bäckström, Oscar Levertin, Harriet Löwenhjem, Dan Andersson, Erik Lindorm, Sten Selander, Sigfrid Lindström, Gunnar Mascoll Silfverstolpe, Frans G Bengtsson, Ebba Lindqvist, Olof Lagercrantz, Anna Greta Wide och Bo Setterlind. Och dessa är inte de enda ”mindre” poeter på den svenska parnassen som intresserar mig. Kanske kommer jag att skriva ännu en samling essäer om några svenska eller finlandssvenska ”mindre” poeter.